

Amitav Ghosh

OBRISI SENC

prevedla
Urša Červ

Za Radhiko in Harisena

ODHAJANJE

Leta 1939, trinajst let pred mojim rojstvom, je očetova teta Majadebi odšla v Anglijo s svojim možem in sinom Tridibom.

Zdaj me preseneča, kako lahkotno mi njeno ime Majadebi spozna s peresa, kljub temu da nikoli nisem govoril o njej, vsaj ne na glas: ker je bila babičina sestra, je bila zame vedno majathkuma. A vendar sem jo, do koder mi seže spomin, na skrivaj vedno poznal pod imenom »Majadebi« – bilo je, kot da bi bila znana neznanka, filmska zvezda ali pa političarka, katere slike sem videl v časopisih. Morda zgolj zato, ker sem jo slabo poznal, saj v Kalkuto ni prišla velikokrat. Ta razlaga se zdi dokaj verjetna, a vem, da ni resnična. V bistvu nisem *hotel* premišljevati o njej kot o sorodnici – tako bi samo razveljavil njen ugled in ugled njene družine – nisem se mogel prisiliti, da bi verjel, da se lahko njena vrednost v mojih očeh zniža na nekaj tako poljudnega in nepomembnega, kot je krvno sorodstvo.

Ob odhodu je bila Majadebi stara devetindvajset, Tridib pa osem let.

Čez leta, čeprav se ne spomnim natančno, kdaj se je to zgodilo, bolj se spomnim, kdaj sem si prvič sam zavezal vezalke ali pa povedal, koliko je ura, se mi dozdeva, da sem tudi jaz imel osem let, ko se je Tridib prvič pogovarjal o tem potovanju. Spomnim se, da sem si zelo prizadeval, da bi si ga priklical v spomin še iz časov, ko je bil moje starosti; da bi njegovo višino znižal na mojo in da bi odmislił naočnike, ki so bili tako del njega, da sem zares verjel, da se je z njimi rodil. Ni bilo lahko, saj se mi je zdel star, nemogoče star in ne spomnim se ga drugačnega kot starega – pa čeprav v tistem času ni mogel imeti več kot devetindvajset let. Ker nisem imel več o čem premišljevati, sem se na koncu odločil, da je bil takrat takšen kot jaz.

A ko sem o tem povprašal svojo babico, mi je zelo hitro začela oporekati. Izza svojih šolskih knjig je resno odkimala in rekla: Ne, bil je *čisto* drugačen – niti malo ti ni bil podoben.

Moja babica Tridiba ni odobravalala. Večkrat sem jo slišal mojim staršem reči, da je lenuh in postopač; sploh nič zares ne dela in živi od očetovega denarja.

Meni je zgolj namignila s koticom ust: Nočem, da se potepaš s Tridibom; samo čas zapravlja.

To sicer ni zvenelo grozno, a ker je to prišlo iz ust moje babice, ni bilo hujšega na svetu, kar bi lahko za koga rekla. Zanj je bil čas kot zobna ščetka; ta splēsni, če je ne uporabljaš. Nekoč sem jo vprašal, kaj se zgodi s tem zapravljenim časom. Stresla je s svojo majhno srebrnkasto glavo, privihala svoj dolgi nos in rekla: Usmradi se.

Tudi sama je zelo dobro poskrbela, da se je znebila vsega, kar bi nas lahko utegnilo spodbuditi, da bi v našem malem stanovanju naš čas začel smrdeti. Tako našega praga nikoli ni prestopila nobena šahovnica ali pa komplet kart; nekje smo imeli človek ne jezi se, a sem se ga lahko igral samo, kadar sem bil bolan. Nasprotovala je celo takrat, ko je moja mati poslušala radijske zgodbe več kot enkrat na teden. V naši družini smo vsi trdo delali pri vsem, kar smo počeli: moja babica pri svojem poučevanju, jaz pri domačih nalogah, moja mati v gospodinjstvu, moj oče v službi, in sicer je delal kot mlajši uslužbenec pri gumarskem podjetju.

• 10

Naš čas ni imel niti najmanjše možnosti, da bi ga napadla plesen. Ravno zato sem tako rad poslušal Tridiba: ni bilo videti, da bi pametno preživljal svoj čas, a se njegov čas vseeno ni usmradil.

Včasih se je Tridib oglasil pri nas, ne da bi se prej najavil. Babica ga je bila kljub svoji nenaklonjenosti do njega vedno vesela – delno zato, ker ga je imela na neki svoj poseben način rada, delno pa tudi zato, ker so bili Tridib in njegova družina naši edini bogati sorodniki, in polaskana je bila, da si je vzel čas in prišel k nam na obisk.

Čeprav si ni hotela priznati, se je vseeno zavedala, da je resnično prišel le zato, da bi si napolnil želodec. Njegova prebava je bila popolna katastrofa, zdesetkale so jo reke prekuhanega čaja, ki jih je spil na stojnicah južne Kalkute. Vsake toliko ga je presenetilo klopotanje v črevesju in urno je moral steči in poiskati najbližje čisto stranišče.

Ta dogodek smo poimenovali Tridibov gastro.

Vsake nekaj mesecev je pozvonilo, in ko smo odprli vrata, smo zagledali Tridiba, naslanjajočega se na vrata s stisnjenimi nogami in potnim čelom. A nikoli ni vstopil takoj; ob takih prilikah je bilo treba upoštevati določena pravila vedenja. Starši in babica so se zbrali na pragu in ga, ne meneč se za njegove prebavne težave, povprašali o tem, kje je trenutno njegova družina in kaj počne,

on pa se je odzval z nepremičnim nasmehom ter jih vprašal po njihovem in mojem počutju, in ko je postalo dovolj jasno, da je prišel k nam na obisk in da smo ga vsi veseli, je zdrvel skozi vrata naravnost na stranišče. Ko se je znova pojavil, je bil spet tisti stari Tridib, nonšalanten in umirjen; potopil se je v naš »dobri« kavč in družinski obisk se je lahko začel. Moja babica je pohitela v kuhinjo in mu pripravila omleto – majhen usnat zvitek, potresen z zelenimi paprikami, čiliji, ki so nesrečno ležali po njegovem krožniku, ter tiho izzivali gastro na boj. To je bila največja čast, ki jo je lahko izkazala obiskovalcu – omleta, ki jo je sama zamesila (tistim, ki so bili pri njej manj priljubljeni, so pripadale materine mojstrske poslastice – vroče šingare, polnjene z mletim mesom in rozinami, ali pa majhni hrustljavi dalpuriji).

Včasih ga je, medtem ko ga je opazovala, kako žveči njeno omleto, vprašala: Kako pa je kaj zadnje čase z gastrom? Je gastro zdaj bolje? Tridib je občasno samo pokimal in spremenil temo: ni hotel govoriti o svoji prebavi – to pa je bil tudi hkrati edini izraz kreposti, ki sem ga pri njem opazil. In ker sem babico vedno slišal uporabljati ta samostalnik, sem celo otroštvo mislil, da je gastro ime organa, ki ga ima Tridib – neke vrste boleči zob, ki mu je zrasel iz popka. Seveda si ga nikoli nisem upal vprašati, ali ga lahko vidim.

Kljub omleti pa babica nikoli ni dovolila, da bi Tridib ostal na obisku predolgo. Verjela je, da je imel nekakšen vpliv na daljavo, da je neke vrste usoden planet – in ker je hkrati verjela tudi v to, da smo samci krhka in omahljiva vrsta, si ni drznila tvegati, da bi Tridib v našem stanovanju ostal predolgo; to bi lahko povzročilo, da bi se jaz ali pa moj oče preselila v njegovo orbito.

Za to se nisem kaj prida menil, saj Tridib nikoli ni pokazal vseh svojih čarov, ko je bil pri nas na obisku. Veliko raje sem nanj naltel na ulici v naši soseski. To se sicer ni zgodilo pogosto – morda ne več kot enkrat na mesec –, a še vedno se mi je zdelo, da je njegova prisotnost na naših ulicah tako samoumevna, da nikoli nisem niti pomislil, da sem lahko srečen, da tudi on živi v Kalkuti.

Tridibov oče je bil diplomat, bil je uradnik na ministrstvu za zunanje zadeve. Z Majadebi sta bila vedno zdoma, v tujini ali pa v Delhiju; včasih sta po dveh ali treh letih nekaj mesecev preživela v Kalkuti, to pa je bilo bolj ali manj vse. Starejši izmed Tridibovih

bratov, Jatin-kaku, ki je bil dve leti starejši od njega, je bil ekonomist v ZN. Tudi njega nikoli ni bilo doma, vedno je bil s svojo ženo in hčerko Ilo, ki je bila istih let kot jaz, nekje v Afriki ali pa Jugovzhodni Aziji. Tretji brat, Robi, ki je bil veliko mlajši od drugih dveh in je bil rojen po tem, ko je njegova mati nekajkrat splavila, je živel s starši tam, kamor so ju napotili, vse dokler ni dopolnil dvanajst let in so ga poslali v internat.

Tako je bil Tridib edini član svoje družine, ki je večino življenja živel v Kalkuti. Nekaj časa je z ostarelo babico bival v Ballyungu v ogromni družinski hiši.

Moja babica je trdila, da je v Kalkuti ostal samo zato, ker se ni razumel z očetom. To je bila ena izmed stvari, zaradi katerih se je rada pritoževala: in sicer ne toliko zaradi tega, ker se ni dobro razumel z očetom, ampak ker je dopustil, da se lahko nekaj takega vmeša v njegove načrte in kariero. Zanj je v življenju ni bilo pomembno, ali ti je nekaj všeč ali ne, pomembnejše je bilo, kako si se na svetu znašel: vsaj njej se je zdelo malce nenavadno, predvsem pa neodgovorno, da se je Tridib skupaj s svojo babico zaprl v tisto staro hišo; zdel se ji je nesposoben in plehek. Morda bi spremenila svoje mnenje o njem, če bi se ustalil in poročil (seveda ni dvomila o tem, da bi mu sama zlahka poiskala bogato ženo), a vsakokrat, ko je to predlagala, se je samo zasmel. To je bil še en dokaz, da mu manjka tiste osnovne gravitacije in odločnosti, ki odlikuje vse odgovorne in zrele moške, in pa trden dokaz, da se je bil odločil napraviti svoje življenje v brezdelnem razvajanju samega sebe. In čeprav ga je odslovila tako, da mu je rahlo pomignila z glavo, me ni nikoli pozabila posvariti pred njegovim vplivom: globoko v srcu je verjela, da bi bili vsi moški takšni, če ne bi imeli mame in žene.

Velikokrat me je skušala prepričati, da ga pomiluje. Ubogi Tridib, je rekla. Na svetu sploh ni stvari, ki je ne bi mogel doseči s svojimi zvezami – lahko bi živel kot lord in vodil državo. In poglej ga – oh, ubogi Tridib –, zdaj živi v te bedni podrtiji in gleda v zrak.

A še celo takrat, ko sem bil otrok, mi je bilo precej jasno, da ga ne pomiluje – bala se ga je.

Seveda pa je celo sama kdaj pa kdaj priznala, da Tridib vseeno kdaj kaj počne. Dejansko je delal magisterij iz arheologije, ki je bil pogosto povezan z najdišči dinastije Sena v Bengaliji. A niti to mu

v babičinih očeh ni povrnilo ugleda. Ker je bila tudi sama učiteljica, je gojila neznansko spoštovanje do kateregakoli akademskega dela: raziskovanje se ji je zdelo vseživljenjsko popotovanje, ki se je zaključilo s titulo profesorja in z doprsnim marmornatim kipom na hodnikih univerze v Kalkuti ali pa v Narodni knjižnici. Naravnost groteskno bi bilo pomisliti, da bi tako neodgovorna glava, kot je bila Tridibova, krasila tiste častitljive hodnike.

Moja babica pa ga je bila tako sita tudi zato, ker ga je nekajkrat videla postopati po parku Gole, kjer smo živeli. Do mladeničev, ki so zapravljali svoj čas ob stojnicah s čajem, je gojila strašanski odpor. Sami propadli postopači, je prezirljivo vzdihovala; samo pomisli na njihove uboge mame, zavržene stradajo na kupih gnoja ...

Ker je nekajkrat tam videla Tridiba, je bila seveda že prepričana, da nenehno postopa okoli stojnic in zapravlja čas z opravljanjem: zdelo se je, da se to se sklada z njegovim značajem.

A v resnici je Tridib tja zahajal poredko, ne večkrat kot enkrat ali dvakrat na mesec. Navadno sem izvedel, če je prišel: Nathu Čhavbej, panvala, ki je sedel ob stojnici na naši ulici, ali pa moj prijatelj Montu, ki je z okna svoje kopalnice lahko dobro videl na drugo stran ulice, ali pa nekdo, ki je imel stojnico z rabljenimi knjigami, mi je povedal. Vsi so vedeli, da je bil Tridib moj sorodnik.

Ko grem dandanes mimo parka Gole, se velikokrat sprašujem, ali bi se to lahko dogajalo še danes. Ne vem, težko bi rekel: svet je danes zame zaprt, vrata so se zapahnila pred mnogo mnogo leti. Montu se je že pred leti vrnil v Ameriko in Nathu Čhavbej, sem slišal, se je vrnil v Banares in odprl hotel. Ko grem danes mimo prodajalne s paani in gledam množice, ki se valijo po ulicah, razsvetljenih z neonskimi lučmi, klimatizirane trgovinice, nabasane z razmajanimi policami, ulične prodajalce s stojnicami s platnenimi pulti, promet, tako nabasan kot poštni vlak vse do mostu Dhakurja. Dvomim, pa čeprav se prodajalna s paani ni spremenila. V tistih časih, zgodnjih šestdesetih, je bilo na ulicah okoli krožišča tako malo avtomobilov, da smo brez pomisleka igrali nogomet; občasno smo se umaknili številki 9 ali pa kateremukoli drugemu avtobusu, ki je prisopihal mimo. Takrat je bilo samo nekaj na redko posejanih barak na cesti Garjahat, ki so jih postavili prvi begunci, potem ko so prišli z vzhoda. Park Gole naj bi bil takrat

še izven Kalkute: ko sem v šoli povedal, kje živim, so me fantje iz centra Kalkute vprašali, ali grem vsak dan z jutranjim vlakom, kot da bi bil živel v kakšnem oddaljenem begunskem centru blizu meje.

Največkrat sem izvedel, da je Tridib v bližini, ko sem se vračal z večerne igre kriketa v parku. Igra kriketa je bila edina stvar, ki mi jo je babica dovolila, da sem se lahko odtrgal od domače naloge: še celo nasprotno – vztrajala je, da grem v park ob jezeru, pa če sem si to želel ali ne. Ne moreš zgraditi trdne domovine, je rada govorila ter me porivala iz hiše, če nimaš trdnega telesa.

S svojega okna je budno opazovala, ali sem stekel vse do parka.

A če sem slučajno izvedel, da je Tridib kje blizu, sem hitro zavil nazaj čez park in v stranske ulice. Vedno se je našel kdo, ki mi je povedal, kje je: bil je znan obraz v klepetavi množici mimoidočih študentov in bodočih nogometašev in bančnih uslužbencev in nepomembnih politikov in vseh ostalih, ki so gravitirali proti tej ožini med Garjahatom in parkom Gole, kjer so vsi oboževali klepetanje. Takrat mi ni padlo na pamet, da bi se vprašal, zakaj so ga čisto vsi poznali ali pa so vsaj vedeli, kdo je – enostavno se mi je to zdelo samoumevno; bil sem hvaležen za privilegije, ki sem jih zaradi njega imel na teh ulicah: za čudno sladico, ki mi jo je dal njegov znanec čevljar; ker me je iz pretepa rešil neki mlad fant, samo zato, ker je poznal njega. A dejansko se mi še dandanes zdi velika skrivnost, zakaj so ga prenašali: nikoli ni bil eden izmed njih, tam tudi ni živel pa tudi dostikrat ni nič pametnega povedal. Po navadi je bil zadovoljen s tihim poslušanjem njihovih živosrebrnih pogovorov; skoraj vedno, ko je prišel, je imel na obrazu izraz utrujenega, vase zaprtega moža, ki je ravno končal težaško delo in je prišel ven le zato, da se malce razvedri.

A vsake toliko, ko je bil dobre volje in je nekdo rekel nekaj, kar je sprožilo plaz iz njegove ogromne zakladnice globokoumnega znanja, je načel vse vrste tem – mezopotamske stele, vzhodnoevropski džez, navade drevesnih opic, drame Garcie Lorce, in bilo je videti, kot da seznamu stvari, o katerih se zna pogovarjati, ni ne konca ne kraja. Ob takih večerih, ko sem opazoval pozorne obraze njegovih poslušalcev in si ogledoval njegovo koničasto brado, ozek obraz, njegove lase in svetlikajoče se črne oči, ki so se bleščale

izza njegovih pozlačenih okvirjev, sem bil zelo blizu tega, da bi me razneslo od ponosa.

A še celo v takih trenutkih, ko je bil v središču pozornosti vseh prisotnih, je bilo v njegovih navadah še vedno nekaj čudnega. Ni bilo videti, da se sploh želi spoprijateljiti z ljudmi, s katerimi je govoril, in morda je bil ravno zaradi tega vedno najsrečnejši, če je bil na nevtralnih, neosebni krajih – kavarnicah, barih, stojnicah na vogalih – to so bili kraji, kamor so ljudje prihajali, klepetali in odhajali, ne da bi ob tem pričakovali, da bodo koga dodobra spoznali. To je bil tudi vzrok, zakaj je prišel tako daleč iz Ballygunga v park Gole na svoje stojnice – enostavno zato, ker je bil ta kraj zanj preveč oddaljen, da bi lahko srečal katerega od svojih sosedov.

Morda pa so se z njim družili zgolj zato, ker ni bil tak kot oni, ker je bil pač drugačen – deloma zato, ker so se ga malce bali: njegovega občasno ostrega in pogubnega jezika in nenadnih izbruhov čudno zbezanega govorjenja. A seveda je bil kdaj tudi precej koristen. Na primer, študentu je dal natančna navodila, kako naj piše izpitni test, saj je slučajno vedel, da ga bo popravljal ta in ta profesor, ki je imel rad široko zastavljene odgovore, in če je študent naredil tako, kot je rekel, je dobil desetko. Ali pa če je šel kdo na razgovor za službo, mu je povedal, kaj ga bodo najverjetneje vprašali, in ko je bil razgovor končan, se je izkazalo, da je imel Tridib še kako prav. A njegov nasvet je bil kdaj pa kdaj tudi namenoma zavajajoč, perverzen. Nekoč je mlademu moškemu, ki je šel na razgovor na neko multinacionalko, rekel, da je podjetje, ki je včasih slovelo po nepopustljivosti, pred kratim kupil podjetnik iz Marvarija, zato je postalo zelo nacionalistično, in tako nima niti najmanjše možnosti, da bi dobil službo, če na razgovor ne bo prišel oblečen v dhoti. Mladenič je na razgovor odšel v dhotiju in ugotovil, da ga zaradi tega vratar ni spustil v stavbo.

Nihče ni prav dobro vedel, kaj naj si mislijo o Tridibu: običajno se je dostikrat pošalil na svoj račun glede mnogih stvari, ki jih je rekel, to pa je njegove poslušalce zmedlo – niso vedeli, ali naj ga jemljejo resno ali pa verjamejo ravno nasprotno. Posledično so seveda o njem krožile razne govorice – še zlasti, ker je bil tako zelo skrivnosten glede svoje družine in vseh okoliščin – celo skrivnostnejši kot zamolčano dejstvo, da so v tem času vsi mladi postajali maoisti. Nekdo je poznavalsko omenil, da je Tridibova družina

bogata in vplivna, da je njegov oče diplomat, sin bogatega sodnika, in da je njegov brat odličen ekonomist, ki dela za ZN in živi v tujini. A takoj, ko je to izgovoril, se je zaslišal skeptičen glas, ki ga je prekinil in rekel: Kje pa živiš, majri? Misliš, da smo vsi padli z neba in da vsi verjamemo, kar si rekel – ali mar ne veš, da je poročen in ima tri otroke in živi s svojo ovdovelo materjo v slumu blizu Santošpurja?

In ker je zvenelo malce neverjetno, da bi se sin diplomata in potomec bogate in vplivne družine že leta nenehno potikal po tistih ulicah, so ljudje prej verjeli drugi kot pa prvi različici zgodbe. Včasih sem jim skušal povedati resnico. A bil sem samo deček in znan sem bil po tem, da sem bil lahkoveren in naiven. Poleg tega so vsi vedeli, da smo živeli v majhnem stanovanju na koncu ulice: če bi jih skušal na vse pretege prepričati, da imamo bogate in vplivne sorodnike, bi najbrž samo mislili, da se širokoustim.

• 16

Ko sem bil star okoli devet let, Tridiba tako dolgo ni bilo na spregled v park Gole, da so se njegovi privrženci že začeli spraševati, kaj se dogaja z njim. Bil sem edini, ki je vedel, saj sem se nekega popoldneva na poti do svojega inštruktorja matematike ustavil pri njem doma (v teh časih se je to pogosto dogajalo). Takrat mi je v nadaljevanjih pripovedoval o svojem potovanju v Anglijo.

Ko sem vstopil, je tako kot vedno ležal na vzmetnici v svoji sobi na vrhu hiše in bral, medtem pa je v pepelniku zraven njega tlela cigareta. Ko sem mu povedal, da ljudje v parku Gole sprašujejo po njem, je položil prst na ustnice.

Šššš, je rekel. Nič jim ne povej. Veš kaj? Mislim, da sem odkril gomilo, kjer so kralji dinastije Sena zakopavali svoje zaklade. Če to izve vlada, bodo vse pobrali. Ne povej nikomur in ne hodi sem nekaj časa – lahko da te zasledujejo tajni agenti.

Bil sem vznemirjen: vsakokrat, ko me je kdo povprašal po njem, sem globoko v svojih prsah varoval skrivnost. Nekam je odšel, sem rekel. Kar izginil je.

Nato sem nekega dne na poti v park slišal, da se je spet pojavil v parku Gole. Obrnil sem se in ga zagledal pri njegovi najljubši stojnici; na stopnicah stare hiše so ga obkrožali znanci. Pomahal sem mu med nogami nekoga, a ker je odgovarjal na njihova vprašanja, me ni videl.

Kje si bil tako dolgo, Tridib-da? je nekdo rekel. Zagotovo te nisimo videli tri ali štiri mesece ...

Slišal sem ga reči, da je bil v tujini, hkrati pa mi je skrivaj pomignil.

V tujini? Kje?

V Londonu, sem zaslišal. Šel sem obiskat sorodnike.

Njegov obraz je bil resen, glas miren.

Katere sorodnike?

Po ženini strani imam sorodnike v Angliji. Družina se imenuje Price. Zaželel sem si jih obiskati.

Ni se menil za njihovo skeptično godrnjanje in jim je povedal, da je obiskal gospo Price, ki je vdova. Njen mož je pred kratkim umrl. Živela je v severnem Londonu, je povedal, na cesti, ki se imenuje Lymington; številka njihove hiše je 44 in postaja metroja je West Hampstead. Gospa Price ima hčerko, ki ji je ime May.

In kakšna je? je nekdo vprašal. Privlačna?

Malce je pomislil in rekel, ne, ni privlačna, ne na tisti običajni način – je malce bolj okrogla, ima široka ramena in ni precej visoka. Ni lepa ali pa prikupna v kakšnem splošnem smislu, saj ima velik obraz in oglato čeljust, ima pa goste ravne lase do ramen, svetlečo črno zaveso, ki je kot pričeska na egipčanskem frizu. Ima tudi čudovit topel nasmeh, ki osvetljuje njene modre oči, in je zaradi njega nekaj posebnega.

In kaj počne? je nekdo prezirljivo vprašal. Se ukvarja z rokoborbo ali je frizerka?

Študentka je, je rekel Tridib. No, neke vrste študentka – študira na londonskem Kraljevem kolidžu za glasbo. Igra oboo in nekega dne bo igrala v orkestru.

Zdi se mi, da se v tem trenutku nisem mogel več zadržati. Prerinil sem se naprej skozi goščavo hlačnic in zavpil: Tridib-da, zmotil si se! Prejšnji mesec sem te srečal, se mar ne spomniš? V svoji sobi si bil, ležal si na postelji in kadil cigareto. Iskal si ...

Množica se je na ves glas zasmejala, nato je sledil družni val vzklikov: Ti slepar, ti lažnivec, vse si si samo izmislil, sploh nikjer nisi bil ...

Ni bilo videti, da bi bil Tridib zaradi mojih besed ali njihovega smeha kakorkoli užaljen. Tudi on se je zasmegal, dobrovoljno

skomignil z rameni in rekel: Če verjamete vse, kar vam kdo reče, si pa zaslužite, da vas še kdaj naplahtajo ...

Nagnil se je k meni, me ušcipnil v lice in se zarežal. Mar ni tako? me je vprašal in mi prikimal, medtem pa so se njegovi naočniki svetlikali v soju ulične svetilke.

Zaradi njegovega samozavestnega nastopa so smeh in komentarji postal nelagodni: zdaj je bilo videti, da je množica postala žrtev zapletene osebne šale. Ko je odšel, je bilo v njihovih glasovih čutiti sovražno napetost. Temu ne moreš verjeti niti besedice, je nekdo vzdiknil, očitno rad slepari ljudi in se šali na njihov račun. Oglasil se je še neki drug, ostrejši glas, ki je rekel: Šali? Saj se sploh ne šali, verjame vse, kar je povedal, sploh ne gre za šalo, v bistvu je malo trčen – še nikoli ni pomolil nosu iz Kalkute.

▪ 18 Zdaj sem bil jezen nase, saj je bil Tridib zaradi mene izpostavljen norčevanju. Saj sploh ne veste, o čem govorite, sem zakričal. Kričal sem na ves glas in najbrž so mi zato prisluhnili.

Še vedno sem vpil in jim razlagal resnico, ki je bila znana meni: da je Tridib pred nekaj leti, ko je bil še deček, *bil* v Londonu s svojimi starši. Oče je šel tja na operacijo, ki je niso mogli izvesti v Indiji. Morali so iti tja, pa čeprav se je pisalo leto 1939 in bi lahko izbruhnila vojna. Njegov brat Jatin je s starimi starši ostal v Kalkuti, ker je bil starejši in ni mogel izostati od pouka. In ja, res je *obstajala* družina Price, ki je živela v West Hampsteadu, a to niso bili njihovi sorodniki – bili so zgolj zelo dobri prijatelji Tridibove družine, ker je oče gospe Price, Lionel Tresawsen, živel v Indiji v času, ko je bila še pod Britanci in sta bila s Tridibovim dedkom, ki je bil zelo pomemben človek, sodnik na visokem sodišču v Kalkuti, prijatelja. Dolgo zatem, ko se je Lionel Tresawsen vrnil v Anglijo, se je njegova hči poročila s svojim učiteljem iz kolidža, ki so ga vsi klicali Snipe, ker se je imenoval S. N. I. Price. Ko je izvedela, da je Tridibov oče bolan, jim je pisala in poslala telegrame, v katerih jim je sporočala, naj pridejo živeti k njej v London, saj je kupila veliko hišo in tako ali tako jo je hotela oddajati podnajemnikom. In *res* je imela hčerko, ki ji je bilo ime May, a je bila še dojenček, ko je bil Tridib v Londonu; in baje je od takrat Tridib še ni videl. Gospa Price je imela tudi brata, ki mu je bilo ime Alan in je pred vojno živel v Nemčiji ...

Ves izčrpan sem se vdal.

Ta verzija je še boljša od Tridibove, je nekdo rekel, pri tem pa se mu je skoraj zaletelo od smeha.

Vse je res, sem zavpil nazaj. Če mi ne verjamete, pa vprašajte ... Tridiba? je nekdo predlagal, nato pa so se še bolj zasmeli.

Izboril sem si pot ven in stekel navzdol po cesti in gor po stopnišču v naše stanovanje. Zamujal sem eno uro in moja babica je bil zelo jezna. S svojim učiteljsko nadzorniškimi glasom me je vprašala, kje sem bil, in ko ji nisem odgovoril, je dvignila roko, zamahnila in mi prisolila klofuto. Kje si bil, je ponovila, in tokrat sem izdaval, da sem bil za vogalom. Še enkrat me je mahnila, tokrat res pošteno. Ali ti nisem rekla, da ne hodi tja zapravljat časa? Časa ne smeš zapravljeti, ampak ga moraš izkoristiti za delo.

May Price sem srečal dve leti po tem incidentu, ko je prišla na obisk v Kalkuto. Po tem sem jo srečal čez 17 let, ko sem šel v London.

19 ■

Šel sem v Anglijo, ker sem dobil raziskovalno štipendijo za eno leto. Pisal sem doktorsko nalogo o trgovini z blagom med Indijo in Anglijo v 19. stoletju in zbrati sem moral material iz knjižnice India Office Library, kjer so imeli stare kolonialne zapise. Minilo je več kot en mesec, odkar sem prišel v London, in takrat sem zopet srečal May.

Zelo sem se moral potruditi, da sem jo sploh našel. Igrala je v orkestru, živela pa je sama v enosobnem stanovanju v Islingtonu. Gospa Price mi je dala njeno telefonsko številko in večkrat sem jo poklical, a je nikoli ni bilo doma. In potem sem nekega dne, ko sem bral kulturni napovednik v *Guardianu*, zasledil objavo, da bo njen orkester ravno tistega večera igral Dvoržakov koncert za čelo v Royal Festival Hallu.

Tja sem odšel precej zgodaj: lahko sem si privoščil samo vstopnico na klopi za orkestrom in slišal sem, da so včasih že hitro razprodane. A izkazalo se je, da ne bom težko dobil sedeža: solist je bil švedski čelist, ki očitno ni bil preveč karizmatičen.

Ko sem vstopil, sem opazil, da sedim ravno za pihalno sekcijo. Kmalu sem jo zagledal; imela je opravka s svojim notnim stojalom, bila je oblečena tako kot vse druge ženske v orkestru, v belo bluzo in črno krilo. Opazoval sem jo, kako si je pripravljala note in klepetala s starejšim hornistom, ki je sedel pred njo. Njena pričeska je bila še vedno taka, kot sem se je spominjal iz časov, ko nas

je obiskala v Kalkuti: gosti lasje so padali naravnost na njena ramena, ovijali njen vrat in ji ob straneh zakrivali obraz. Spominjal sem se, da so bili takrat črni in bleščeči, zdaj pa so bili med njimi sivi prameni, ki so se zasvetlikali, kadar se je vanje ujela svetloba. Njene rame, ki so bile za njeno višino izredno široke, niso bile več tako suhljate: zdelo se je, kot da ima zgoraj več kilogramov kot spodaj, saj se v pasu ni zredila niti za centimeter. Za trenutek sem jo videl v obraz, ko se je obrnila in rekla nekaj ženski, ki je sedela v vrsti za njo. Imela je globoke gube, ki so potekale iz koticčka ust do nosa, njene oči, ki so bile nekoč jasne in svetlomodre, so postale svetle in predirljive.

▪ 20

Opazoval sem jo med koncertom in premišljeval o tem, kakšna je bila, ko je pred mnogimi leti prišla k nam na obisk v Kalkuto. Takrat smo se preselili v veliko večjo hišo in ona je dobila sobo za goste v pritličju. Ob večerih sem se vedno, ko se mi je uspelo izmuzniti materi in babici (prepovedali sta mi, da bi jo motil), splazil v njeno sobo, sedel na tleh in na snemalniku, ki ga je prinesla s seboj, da bi vadila, poslušal, kako preigrava lestvice. Mnogokrat je zardela, ker ji je bilo nerodno, odložila snemalnik in rekla: Glej, tole je najbrž zelo dolgočasno zate, tele groljive lestvice.

A nisem ji dovolil, da bi nehala. Vztrajal sem, naj nadaljuje, sedel ves zamaknjen in jo opazoval, kako je pihala v snemalnik ter se pri tem mrščila, mišice njenih lic pa so bile zaradi koncentracije vse napete.

Takrat ko je igrala na tistem koncertu v Festival Hallu, se ni mrščila: očitno je bilo, da je svoj inštrument zdaj tako obvladala, da glasbi ni posvečala pretirane pozornosti. Med koncertom je, prav tako kot tudi vsi njeni kolegi okoli nje, igrala z z dolgočasno mehansko natančnostjo, nekako tako kot vojaški veterani, ki delajo najbolj običajno vajo zato, ker jim je tako ukazal višji narednik.

Ko je bilo koncerta konec, sem na svojem sedežu počakal, dokler občinstvo ni odšlo in so člani orkestra začeli pospravljati inštrumente. Nato sem se nagnil čez ograjo in jo poklical. Pogledala je gor in pripravila oči. Zagledala me je in mi presenečeno namenila vljuden nasmeh. Nato me je, na moje začudenje, prepoznala, njen obraz je zažarel in pomahala mi je. Pokazala je na izhod in z njenih ustnic sem lahko razbral: se vidiva zunaj.

Stopil sem v preddverje, tapecirano s plišem in opremljeno s svečniki, in čakal. Čez pet minut sem jo zagledal, kako si utira pot med zadnjimi obiskovalci, njene rame pa so tako kot pri bokсарjih poskakovale gor in dol, ko se mi je približevala. Srečala sva se sredi preddverja in obema je bilo nerodno. Plašno mi je dala roko in se nepričakovano nasmehnila, se zravnila na konicah prstov, me prijela za glavo in jo potegnila k sebi ter me poljubila na lice, pri tem pa je njen usnjeni kovček z obooo glasno udaril ob moj vrat.

Ko sva se prebijala ven, sem jo vprašal, kako to, da me je prepoznala po vseh teh letih. Za trenutek je pomislila in rekla: seštela sem dve in dve – vedela sem, da si v Londonu. Mati mi je povedala.

Ustavila se je in me na hitro premerila. Poleg tega pa, je rekla, si podoben tistemu fantu, ki sem ga srečala v Kalkuti – in zelo natančno se ga spominjam.

Njen glas je bil globok, temačen, skorajda moški. Nisem se mogel odločiti, ali je bil že od vekomaj tak ali pa se je spremenil.

Medtem ko me je vodila proti postaji Waterloo po labirintu betonskih potk, se je ustavila in rekla: Ali imaš za danes zvečer že kakšne načrte?

Odkimal sem in skušal prikriti svoje vznemirjenje.

No, je rekla, lahko greš tudi z mano domov na večerjo. A doma nimam nič kaj posebnega, morda solato iz kalčkov in kakšen kos ribe na žaru. Ne vem, ali so ti take stvari sploh všeč.

Ja, sem pokimal. To bi bilo odlično.

Za trenutek se mi je nasmehnila. Če to kaj izboljša situacijo – kalčke sem vzkalila sama. Na poti v Islington sem ji na metroju povedal, kako z dolgočasena je bila videti na koncertu. Plaho je prikimala. Ja, je rekla, uganil si mojo temno skrivnost. V orkestru še vedno igram samo zato, ker se pač moram nekako preživljati ...

Odkašljala se je, malce oklevala, nato pa le dodala: Veš, večino časa sem delala za Amnesty in Oxfam ter za nekaj drugih manjših agencij, ki nudijo pomoč, ampak zagotovo še nisi slišal zanje.

Zastavil sem ji nekaj vprašanj in s poslovno živahnostjo je opisala projekt, ki ga je ravno takrat pripravljala: bilo je nekaj v zvezi z iskanjem prenočišč za tiste, ki so preživeli potres v Srednji Ameriki. Očitno je imela rada delo, ki ga je opravljala.

Njena soba je bila v prvem nadstropju hiše, ki je gledala na Islington Green. Ko je vstopila in prižgala luči, se je samodejno prižgala televizija, ki je stala blizu njene postelje. Naglo je stopila do nje in jo ugasnila.

Obrnila se je k meni in z občutkom krivde, kot da bi bila pri spovedi, rekla: Vedno jo imam prižgano. Edino s tem se razvajam. Napolni sobo – drugače se mi zdi prazna.

Imela je veliko, prijetno sobo, polno rož; okna so gledala na drevesa parka Green. V njej ni bilo veliko pohištva: naslanjač, pisalna miza in velika postelja ob steni na koncu sobe. Na tleh je bilo raztresenih nekaj blazin z gudžaratskimi pregrinjali z ogledalci, a je bilo prej videti, da jih je nekdo zmetal na tla, da bi zapolnil prazen prostor, kot pa da bi na njih kdo zares posedal: soba ni bila videti, kot da jo redno obiskujejo gostje.

▪ 22

S formalnim, rahlo ironičnim majhnim priklonom me je May povabila, naj se zamotim z ogledovanjem njene knjižne police, medtem ko nama bo pripravljala večerjo. Ko sem preletel njeno zbirko ruskih romanov v mehki vezavi, miniaturnih partitur in ilustriranih knjig o zdravju, sem naletel na staro fotografijo. Skupaj s kupčkom listkov je bila z žebličkom pritrjena na eno izmed tistih velikih tabel, ki sem jih videl nad mnogimi študentskimi pisalnimi mizami v Londonu. Na sliki je bila ona, posneta pa je bila pred mnogo leti.

Ravno sem si jo ogledoval, ko je planila iz svoje mini kuhinje, da bi vzela nekaj iz hladilnika. Videla je, da stojim pred njeno tablo, prišla zraven in za nekaj časa obstala. Ko je dojela, kaj gledam, me je ošinila s pogledom in nato odprla usta, da bi nekaj rekla. Nato si je premislila, se hitro obrnila in odbrzela v kuhinjo. Postal sem radoveden in ji sledil v kuhinjo, se naslonil na zid in jo opazoval, kako se je sklonila, da bi preverila žar. Mimogrede sem omenil, da je bila slika najbrž posneta že pred mnogo leti: če me spomin ne vara, je bila natanko takšna takrat, ko je bila pri nas na obisku v Kalkuti.

Niti ne, je rekla, opazovala žar, njen glas je bil ironično natančen; slika je bila posneta vsaj nekaj let pred tem.

Pogledala me je, si obrisala prah z rok in privzdignila obrvi, kot da bi bila nad nečim začudena. To je tista slika, katere kopijo sem nekoč poslala Tridibu.